

HVERDAGSLIV I EGEDESMINDE

LISBETHS GRØNLANDSDAGBOG - FEMTE AFSNIT

Uddrag ved *Hans Jacobi*

Egedesminde, 20. juli 1900. Efter at have haft 14 dages ferie er jeg idag atter begyndt skolen, da jeg synes, at børnene havde bedst af at få begyndt igen. Men jeg må hellere begynde med at fortælle lidt om Egedesminde; her er meget kønt og venligt, men efter at have været i Umanak, synes alle fjeldene så lave. Selve Egedesminde ligger på en ø med udsigt til andre små klippeøer. Langt i det fjerne kan man lige skimte Diskøen; derimod kan man intet se til fastlandet, ej heller er her isbjerge. I begyndelsen syntes jeg slet ikke om stedet, men efterhånden finder jeg det dog ganske hyggeligt. Her er store grønne moser og små venlige søer. Kolonien ligger en hel del sydligere end Umanak, så man skulle tro, her var mildere, men tvært imod. Klimaet skal efter Upernaviks være det værste i hele Nordgrønland. Bestyrerboligen er udmærket, den ligger lige ved havet, bag ved ligger en del huse, hvor der bor halvgrønlandere. Jeg har et stort gavlværelse, der vender mod nord, herfra er der udsigt over havnen; foreløbig er her meget smukt med midnatssol.

Damperen lå her kun i tre dage, en tid der gik ilsomt med travlhed og for mit vedkommende desuden med en forkølelse. Officererne¹ var meget venlige, især førstestemester, så det var voldsomt hurtigt, den skibstid fik ende; det er ikke sådan, når alt går med damp; det er anderledes forjaget end med sejlskibene. Det er meget kedeligt, at vi bliver snydt for anden rejses skibene, nu kan vi ikke få breve hjemmefra før maj næste år.

Af danske er her pastor Schultz-Lorentzens, unge folk først i trediverne; de har en søn på 1½ år. Præsteboligen ligger et godt stykke herfra, skjult af fjeldene; familien virker meget tiltalende, han især kom mig overmåde venligt i møde, men de er vist temmelig stille, livlighed gør ellers godt heroppe. Af andre danske er her assistent Bendixen,² han har gået i skole i Århus latinskole, han er et rigtig rart menneske, han spiser hos os, indtil han med det første skal rejse til Ritenbenk, hvor han skal

¹ Kaptajn H. V. Bang – førstestemester G. Hoffmeyer.

² O. Bendixen – senere inspektør i Sydgrønland.

være i vinter; endelig er her volontør Møhl,³ en høj mand, som jeg foreløbig ikke har talt ret meget med. Ja, det var hele kolonien.

15. august. En hel måned har vi nu allerede været her i Egedesminde, i hvilket tidsrum der flere gange har været forbindelse med Godhavn og Christianshåb; galeasen har også været ved Jakobshavn og Ritenbenk; det er helt morsomt at høre grønlanderne fortælle om den nye dansker (Thalbitzer), der er kommet til Jakobshavn; han tager undervisning i grønlandsk hos en kateket Eli, der er afskediget på grund af sine udyder; men han skal iøvrigt være meget dygtig. Thalbitzer, der bor hos bestyreren Poul Müller, skal være rigtig flink til at lære og tale det grønlandske sprog. Præsten, der har været en tur i Godhavn, vendte tilbage igår; han fortalte, at den ekspedition, der skal hente Peary, der for tiden opholder sig et sted i nærheden af Nordpolen, for nogle dage siden gjorde et par timers ophold ved Godhavn for at hente det grønlandske tøj, der på bestilling var forarbejdet der. Kaptajnen skulle have været meget konsterneret over, at handelen krævede 40 kroner for hvert sæt skindtøj. Ombord var iøvrigt mrs. Peary med en lille datter, der også skulle med skibet op til Peary.

Igår var vejret så mildt og yndigt, at fru Mathiesen arrangerede en kaffetur i fjeldet. Hjerte gik i forvejen med en kurv med kaffekopperne og havde børnene med, derefter fulgte Sara med Misse i en amaut på ryggen, bag efter gik så præstefruen, fru Thygesen, fru Mathiesen og jeg; da vi nåede op til fjeldet, havde pigerne lavet bål, og kaffekedlen snurrede. Vi blev så anbragt i den grønne lyng, hvor vi nød kaffen og de medbragte kager; børnene morede sig storartet og foer støjende rundt omkring. Vi nød udsigten over til Smallesund og Ræveøen, jeg havde mit fotografiapparat med og ville gerne tage pigerne, der sad så malerisk i lyngen i deres nationaldragter, men da jeg kom med apparatet, røg de leende og skrigende op.

Birthe, den grønlanderinde, jeg så hos fru Krarup-Smidt,⁴ er kommet tilbage hertil, man kunne ikke beholde hende hjemme i Danmark, da hun var begyndt at drikke – sørgeligt.

19. august. Det har regnet og stormet i de sidste 4 dage, hvor har det været trist og kedeligt.

Igår var vi til fødselsdag hos Johansen, der sejler med galeasen. Johansen er dansk, men har giftet sig grønlandsk. Johansens kone skal have været ganske yndig som ung, men alle havde alligevel rådet ham fra at gifte sig, men han tog naturligvis ikke mod fornuft. De har et lille træhus, han selv har bygget; der er to ganske små værelser, det ene møbleret dansk, det andet med briks. De har tre børn, der naturligvis er fuldstændig grønlandske. Det må være et underligt ægteskab, da konen ikke

³ Volontør H. C. Møhl afgik ved døden i Jakobshavn 1904 i en alder af 29 år.

⁴ Krarup-Smidt var inspektør i Nordgrønland omkring 1870.

Fotografi fra den tid, dagbogen blev skrevet. I bageste række ses fra venstre fru dr. Krabbe, frk. Elisabeth Balle (kaldet Besser og senere gift med kolonibestyrer Otto Mathiesen), dagbogsskribenten Lisbeth (med ræveungen), Chr. Balle, fru kolonibestyrer Ludovika Olsen, kaptajn H. V. Bang, distriktslæge Th. N. Krabbe, og i billedets højre side ses foran kaptajnen, Johs. Balle og foran dr. Krabbe, kolonibestyrer A. P. Olsens sønner Aksel og Olaf (yderst til højre).

kan tale dansk og manden ikke grønlandsk, hvilket vil sige, at de ikke kan føre en ordentlig samtale med hinanden; dertil kommer, at konen med årene har tabt sig meget og er blevet noget skarp i munden. Hele familien var inviteret, og børnene medbragte hver sin lille gave; jeg for min part medbragte et billede. Vi sad i den danske stue og blev beværtet med chokolade, kaffe, julekage og gammelvin. Alt var så pænt og net; desværre var Johansen ikke selv hjemme, da han var ude at sejle med galeasen.

Igår kom storbåden fra Christianshåb, med den fulgte den danske tømrer Rosgaard, der er kommet hertil for at reparere storbåden, han skal bo i mandskabshuset. Rosgaard er gift i Danmark, men er kommet agterud på grund af strejken og

har derfor set sig nødsaget til at tage herop som tømmermand for at bringe sin økonomi i orden.

I dag har vi fået virkelige nye kartofler til middag, vi fik et par hver. Kartofflerne er avlet i mistbænk i Christianshåb, hvor klimaet skal være meget varmere end andre steder i Nordgrønland. I Sydgrønland er folk mere forvante med den slags rare sager, nogle steder holdes endog køer og geder, hvilket der ikke kan være tale om heroppe; dog påtænker inspektøren at opføre en gedestald i Godhavn, den må nødvendigvis opvarmes. Gederne må naturligvis aldrig slippes ud, da hundene ellers øjeblikkelig vil æde dem.

26. august. Endelig fik vi sol igen, den har ellers ladet vente længe på sig. Efteråret er nu begyndt. Græsset er blevet gult, og der må fyres i kakkelovnene. I nat har det oven i købet været en smule frost.

Der har været en mængde fødselsdage ved kolonien i den sidste tid; de finere grønlandere byder til kaffe i deres hjem; de andre nøjes med at bringe lidt kaffebønner samt lidt kandis, hvilket er skik og brug for dem, der mener, at deres hjem er for ringe at invitere os i. I fredags var det fru Thygesens fødselsdag; denne ældre kvinde har ført en noget omskiftende tilværelse. Hun er født ved Godhavn, men blev som lille pige opdraget hos inspektør Orlriks ved Godhavn og kom senere til Danmark og boede dels hos doktor Møller i Helsingør og dels hos gamle Alfred Benzon i København; her kom hun meget ud og blev en del feteret og forkælet; hun blev senere gift med kolonibestyrer Jens Thygesen og har blandt andet boet her i bestyrerboligen, hvor de i alle måder havde det økonomisk betryggende. Men da Thygesen pludselig døde, viste det sig, at han ikke efterlod sig nogen penge, og fru Thygesen måtte derfor nøjes med en livrente på 300 kroner om året. Hun er flyttet ind hos sønnen,⁵ der er grønlandsk gift og bor i et lille hus, der kun har en enkelt stue, hvor hun må dele briksen sammen med den øvrige familie; det må være meget drøjt, når man som hun har været så godt vant hele livet; selv siger hun: „Ja, jeg ender, som jeg begyndte, nemlig på en briks.“ Vi var inviteret til kaffe og fik en hyggelig passiar med den 68 årige dame; hun havde et stort album, hvori der var billeder af mange bekendte folk, blandt andet et billede af H. C. Andersen, som han personligt havde foræret hende. Fru Thygesen kommer her af og til til middag; hun er meget livlig og morsom at tale med, da hun er inde i forbavsende mange ting; hendes højeste ønske er at komme en tur til Danmark, men det hører desværre til umulighederne.

Igår havde både Julie samt Amalie Elberg fødselsdag. Julie er nu 6 år, hun er en ferm pige, men til tider noget vanskelig, hvad der forhåbentlig snart forsvinder; men hun er meget flink i skolen, staver flydende og kan skrive alle bogstaverne. Vi havde en del grønlanderbørn til chokolade i dagens anledning.

⁵ Fartøjsfører ved Godhavn Carl Thygesen.

Lisbeth.

Amalie Elberg er datter af en forhen-værende kolonibestyrer, Niss Lauritz Elberg, der var grønlandsk gift.⁶

Elberg døde, medens Amalie var en lille pige; hun blev konfirmeret på dansk, men er efterhånden bleven fuldstændig grønlandsk og går grønlandsk klædt; igår blev hun 23 år, i hvilken anledning vi var inviteret til kaffe og kager. Ja, jeg er efterhånden bleven vænnet til at drikke kaffe, sort og stærk kaffe, på alle tider.

23. september. Lige siden inspektørens afrejse har her stadig været noget på færde; kort efter havde vi besøg af udligger Mohrbutter og samtidig udligger Olsen, og i lørdags kom assistent Otto Mathiesen og blev her et par dage. Idag skal pastor Schultz-Lorentzens dreng døbes, han er kun 14 dage gammel.

I den sidste tid har vi haft en del sne, og landet er nu helt snedækket. Grønlænderne kommer nu tilbage fra rensjagt, den ene konebåd efter den anden passerer kolonien, og vi har fået over 1000 pund kød og en masse tunger.

7. oktober. I dag er det assistentens fødselsdag, og vi er lige kommet hjem efter at have været til chokoladegilde. Forleden aften var der fint selskab hos præstens, vi fik bayonneskinke med ærter, rypekyllinger, brunede kartofler og syltetøj, fint koldt bord og senere ananas og til slut kaffe. Alt, hvad præstens har, er så nydeligt og nuttet. De er begge uhyre elskværdige, jeg har været der flere gange og befundet mig ualmindelig vel til pas i hjemmet. Han er sønderjyde og 29 år, han er begavet og dygtig, men ikke spor praktisk, hvorimod han sætter megen pris på alt, hvad der vedrører litteratur; selv tror jeg, han er lidt af en digter; han er meget underholdende og belærende at tale med. Det er et meget hyggeligt hjem at komme i, alt går sin rolige og vante gang, og næsten alt sker på klokkeslet; de beder mig stadig om at komme der, lige så tit jeg har lyst . . .

7. november. I mandags var jeg hos præstens og fik læst højt af Søren Kierkegaard, han havde nemlig remset en mængde forfattere op og bedt mig vælge, hvad jeg helst ville høre, og da jeg før havde hørt tale om Søren Kierkegaard, syntes jeg, det kunne være interessant at høre nærmere om ham. Præsten fortalte lidt om Kier-

⁶ Amalies moder var født Broberg og iøvrigt søster til ovennævnte fru Thygesen.

kegaards liv og læste derefter lidt af „Enten—eller“, det var ganske vist kun spredte stykker, men et lille begreb fik jeg dog af den aparte stil.

25. november. Nu er der kun 4 uger til jul; igår kandiserede vi abricoser; idag var vi til dansk gudstjeneste for første gang ved lys, men der var kun 18 lys. Det er en dårlig og grim kirke, men næste år ventes der materialer op til en ny.

Fangsten har været ualmindelig god i den sidste tid; flere grønlandere har åbentvands garn, og der går ikke en dag, uden at der fanges én eller flere sælhunde i hvert garn. Som følge heraf lever grønlanderne højt i denne tid. Her i køkkenet frådser de i kød, undertiden får vi det også inde ved bordet, men når jeg blot må være fri for spækket, så smager kødet udmærket, en rigtig akvavit til foragter jeg heller ikke. Der er også overflod af angmagssætter for tiden, der er så mange, at de bogstavelig kan tages med hænderne, vi spiser dem både kogt og stegt. Grønlanderne tørrer dem og bruger dem både til vinterproviant og til hundefoder. Forleden skete her et sørgeligt ulykkestilfælde; en ung fanger ved navn Aksel var taget tidligt ud i sin kajak for at skyde fugle, men en times tid efter blev han fundet drivende med kajakken, der havde bunden i vejret; da man fik ham bjerget, var han forlængst død. Man mener, at han har ladet sin bøsse for stærkt og ved affyringen fået så kraftigt tilbageslag, at han er slået omkuld og druknet. Han var ikke kold endnu, da man fandt ham. Det gjorde et stærkt indtryk på alle, og selv børnene taler om det.

13. januar 1901. Kulden er nu kommet over 20° Reamur. Der høres nu jævnligt fra kolonierne Christianshåb og Jakobshavn, nordligere fra dog endnu ikke; forleden fik jeg et par ord fra Thalbitzer, han kommer vist nok i morgen; morsomt at skulle gense bekendte; ved samme lejlighed var doktoren så elskværdig at sende mig et billede fra Umanak, taget da vi havde været til gilde på „Thorvaldsen“; det er jeg meget glad for, da gode minder knytter sig dertil. I eftermiddags spillede jeg billard med bestyreren; så kom regnskabet fra udstedet Hunde Ejlände, og jeg måtte derfor påtage mig assistentens rolle og konferere, hvilket jeg undertiden gør, når Møhl ikke lige er ved hånden; til afveksling er det ganske morsomt.

20. januar. I lang tid har vi nu gået og ventet fremmede, Thalbitzer skrev et par ord og bad mig melde hans ankomst. Den 15. kørte jeg derfor sammen med Møhl og Carl Thygesen til Akunat, ialt 6 mil, for at møde gæsterne, hvad vi imidlertid ikke gjorde; kulden var bidende, og Møhl fik frost i hagen og næsen. Den 17. lige efter middag kom så doktoren, Thalbitzer og assistent Mathiesen; det var meget fornøjeligt. Lørdag morgen rejste doktoren og Thalbitzer igen sydpå, hvor de regner med at blive ca. 8 dage. I morgen rejser Møhl og Mathiesen nordpå, måske helt op til Umanak.

Søndag den 3. februar. I de sidste 4—5 dage har vi haft varme og sydoststorm, isen er gået i stykker; præsten og Møhl sidder et sted nordpå og kan foreløbig ikke

komme hertil. Thalbitzer sidder sydpå ved en boplads og bor i et grønlanderhus sammen med 20 grønlandere; han har nu været 14 dage længere borte end planlagt; men han må blive, til isen bliver sikker igen. Lægen var så heldig at komme tilbage sydfra lige før mildningen.

Søndag den 10. marts. Det er nu lang tid, siden jeg sidst har skrevet, men det har også været en meget urolig tid; den ene gæst har været her efter den anden. Lige efter jeg sidst skrev, blev der råbt „slæder“, det var doktoren og fru kolonibestyrer Maigaard fra Christianshåb, fruene skulle komme til kræfter, efter at hendes søster var død under meget sørgelige omstændigheder; heldigvis boede hun hos præstens, medens doktoren boede hos os. De var her i 8 dage; dagen før de rejste, kom Thalbitzer endelig tilbage sydfra, hvor han havde siddet afspærret ved en lille boplads. Han blev her i 12 dage; det var en meget fornøjelig tid, morsomt at opfriske gammelt bekendtskab. Hver dag var vi ude på slædeture, en dag sammen med Mathiesens og præstens, helt op til Manermiut, hvor vi drak kaffe. Jeg var med inde i et meget dårligt grønlanderhus, husgangen var meget lav; der var så pløret og snavset inde i det lille rum, som ikke indeholdt nogen form for træværk, der var kun tørvejord; her boede fire familier, hver med børn. 3–4 mødre sad omtrent nøgne med unger ved brystet.

Fastelavnsmandag var her en større festlighed. Vi danske var inviteret til frokost hos præstens, hvorefter vi gik ind til kolonien for at overvære tøndeslagningen. Tønden var fyldt med figner, svesker, kommenskringler samt tobak, og så var den malet og klædt ud som en mand; det var meget morsomt at se fangerne slå til tønden, og da bunden endelig blev slået itu, og alle de lækre sager faldt ud, tumlede mænd, kvinder og børn over hverandre for at få del i delikatesserne. Der var også sækkevæddeløb på isen, grønlanderne var i strålende humør, men der fanges også så godt i denne tid, at de svømmer i kød og spæk. Om aftenen var der dans, og grønlanderne blev beværtet med brændevin og øl, man fik Thalbitzer til at spille en lille tid til dansen.

Onsdag skulle Thalbitzer rejse videre nordpå, præsten og bestyreren havde besluttet at tage med, og Thalbitzer tilbød derfor at tage mig med, og jeg fik langt om længe lov dertil. Klokkeren 10 kørte vi så 5 slæder i følge i koldt, men smukt vejr, på vejen tog vi ind til den danske udligger ved Ikamiut, han hedder Lohmann og er grønlandsk gift; vi havde en meget fornøjelig aften, hvor vi spillede whist. Om natten lå jeg på briks sammen med grønlanderinderne, medens mændene lå i soveposer på gulvet i stuerne. Næste morgen kørte vi så videre til Christianshåb. Maigaards⁷

⁷ Kolonibestyrer Micael C. Maigaard var oprindelig hustømmer ved Jakobshavn 1880, blev derefter udligger ved Hunde Eilande, senere ved Kangatsiaq, hvorefter han avancerede til volontør, assistent og endelig kolonibestyrer. Han foretog sammen med Peary en vandring på indlandsisen fra Pakitsoq 1886. Ved hjemkomsten til Danmark ansattes han ved Frederiksberg sporveje.

var meget elskværdige som værter, men jeg ville nødtigt være der alene; det er mennesker af en anden slags, end vi er vant til at omgås. Vi blev her i to dage; tiden gik hovedsagelig med musiceren; fru og Thalbitzer spillede, sidstnævnte blev ingenlunde skånet, han måtte stå i det uendelige og spille revuesange og så videre; om aftenen spillede vi „vop“; men Maigaards spiller ikke om penge, hvorfor vi måtte benytte tændstikker.

Fra Christianshåb tilbød assistent Otto Mathiesen at køre mig til Ikamiut, hvilket var meget elskværdigt. I Ikamiut overnattede vi atter; her overværede vi to bryllupper og en barnedåb; Lohmanns datter, en nydelig ung pige på 18 år, blev gift, hun var så ligefrem og sød i sin grønlandske dragt med det røde bånd om håret; hun blev gift med en ung, dygtig fanger; han sov bryllupsnatten i køkkenet og skulle næste dag rejse ud til øerne på fangst, så tid til hvedebrødsdage var der ikke.

Pigen skulle naturligvis blive hos forældrene. Der var store festligheder med kaffemik, og om aftenen blev der danset. Jeg lå om natten på briksen sammen med bruden, hun lod ikke til at være særlig greben af dagens højtidelighed, ét minut efter at hun havde lagt sig, sov hun sødelig ind. Grønlanderne lægger ikke deres følelser for dagen, som vi plejer at gøre det. I almindelighed går brudeparret hver til sit, når de kommer ud fra kirken, og der kan gå flere dage, før de ses igen.

4. april. Idag er det skærtorsdag. Hele befolkningen var i kirke og til alters. Efter kirkegangen var der et rend i køkkenet, altergæsterne kom for at give os hånden.

12. april. Nu glæder vi os alle til Danmarksposten, men før sidst i maj kommer den næppe; det bliver rart efter i 11 måneder at have været afskåret fra at høre hjemmefra.

14. april. Ja, så bliver det sidste dag for brevveksling, posten skal pakkes i aften, om den kommer til at afgå i morgen er en anden sag, da det er det mest forrygende vejr; sneen vælter ned, og det stormer frygteligt. Da jeg selv håber at rejse hjem med damperen, bliver dette min sidste skriftlige beretning, resten får I så mundtlig en gang i juli forhåbentlig. Bliver der imidlertid ikke plads til mig på damperen, bliver det først en gang i oktober, jeg når hjem.

Og her slutter så Lisbeths dagbog, en beretning om, hvorledes hverdagen forløb for en ung lærerinde i et kolonibestyrerhjem i Grønland ved århundredskiftet.